

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Державної служби якості
освіти України

07.08.2023 № 01-10/168

(в редакції наказу Державної
служби якості освіти України

23.01.2024 № 01-10/29)

МЕТОДИКА
експертного оцінювання професійних компетентностей
учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури)

Методика розроблена для вивчення практичного досвіду роботи вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти

Сертифікація є процедурою зовнішнього оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників, що дає їм можливість не лише визначити свій інтелектуальний та педагогічний потенціал, але й осмислити досягнуте, вчасно та ефективно реагувати на професійні потреби й запити, спроектувати подальший професійний розвиток.

У 2023 році розпочалась сертифікація вчителів української мови та літератури, які здійснюють реалізацію нового Державного стандарту на першому циклі базової загальної середньої освіти.

Третій етап сертифікації – вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації – організовується Державною службою якості освіти України (далі – Служба) відповідно до статті 51 Закону України «Про освіту», статті 49 Закону України «Про повну загальну середню освіту», пункту 4 Положення про Державну службу якості освіти України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168, Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1094) (далі – Положення).

З метою організації вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації (вчителів української мови та літератури) Службою розроблено методичку експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (далі – Методика).

Методичку розроблено з урахуванням положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, вимог Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом

молодшого спеціаліста), затвердженого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства 23 грудня 2020 р. № 2736 (далі – Професійний стандарт), підходів щодо оцінювання рівня професійних компетентностей вчителів, зазначених у Рамці безперервного професійного розвитку вчителів, розробленій Міністерством освіти і науки України спільно з Британською Радою в Україні.

Методика має інформаційний, роз'яснювальний та рекомендаційний характер і призначена для використання експертами під час вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації – вчителів української мови та літератури.

Методикою передбачено експертне оцінювання 15 професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом, за 25 критеріями. Компетентність в Методиці розглядається як системний прояв знань, умінь, досвіду, здібностей та особистісних якостей педагогічного працівника, що дають можливість успішно вирішувати функціональні завдання, які становлять сутність його професійної діяльності.

Державним стандартом базової середньої освіти визначено головне завдання мовно-літературної освітньої галузі: розвиток компетентних мовців і читачів, які володіють українською мовою, читають твори класичної й сучасної художньої літератури для духовного, культурного та національного самовираження й міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень.

Працюючи з Методикою, експерти оцінюють професійну діяльність учителя щодо:

- забезпечення досягнення учнями обов'язкових результатів навчання у мовно-літературній освітній галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти;

- реалізації компетентісного потенціалу мовно-літературної освітньої галузі;

- актуалізації ціннісних орієнтирів.

Специфіку професійної діяльності вчителя, який реалізує мовно-літературну освітню галузь, простежено в Методиці насамперед через його мовно-комунікативну та предметно-методичну компетентності.

Мовно-комунікативна компетентність учителя-словесника, окреслена в Методиці, включає вміння застосовувати мовно-літературну обізнаність в різних комунікативних ситуаціях, виробляти власну комунікаційну стратегію, ефективні способи взаємодії з колегами, організовувати комунікацію між учасниками освітнього процесу тощо.

Одним із визначальних складників професійної діяльності вчителя української мови та літератури є його предметно-методична компетентність. У фокусі уваги експертів – знання учасником сертифікації методологічних та теоретичних основ викладання навчальних предметів мовно-літературної освітньої галузі, дотримання компетентісного підходу в навчанні, розвиток критичного мислення учнів та ін.

Методикою передбачено вивчення практичного досвіду учасника сертифікації щодо формування в учнів стійкої мотивації до мовно-літературної обізнаності, комунікативної спроможності та удосконалення власного мовлення; здатності вчителя виховати патріотів, національно свідомих громадян України на основі ціннісного ставлення до української мови, літератури, національної історії та культури.

У Методиці акцентовано увагу й на оцінюванні інших професійних компетентностей, визначених Професійним стандартом. У Таблиці 1 представлено кількісний розподіл критеріїв за професійними компетентностями.

Таблиця 1.

**Кількісний розподіл критеріїв
за професійними компетентностями**

Професійна компетентність	Критерії	Кількість критеріїв
1. Мовно-комунікативна	1.1. Мовно-комунікативна діяльність вчителя	2
	1.2. Розвиток мовно-комунікативних умінь та навичок в учнів	
2. Предметно-методична	2.1. Реалізація змістового складника освітнього процесу	4
	2.2. Реалізація технологічного складника освітнього процесу	
	2.3. Моніторинг результатів навчання учнів	
	2.4. Коригувальна діяльність на занятті	
3. Інформаційно-цифрова	3.1. Використання цифрових технологій в освітньому процесі	2
	3.2. Цифровий етикет	
4. Психологічна	4.1. Забезпечення мотиваційної готовності учнів до навчальної діяльності	2
	4.2. Урахування психологічних і вікових особливостей учнів	
5. Емоційно-етична	5.1. Розвиток емоційного інтелекту учнів	2
	5.2. Емоційно-етична сфера особистості вчителя	
6. Педагогічного партнерства	6.1. Співпраця суб'єктів освітнього процесу	1
7. Інклюзивна	7.1. Здатність працювати з дітьми з особливими освітніми потребами	2
	7.2. Формування в учнів толерантного ставлення до дітей з особливими освітніми потребами	
8. Здоров'язбережувальна	8.1. Дотримання правил безпеки життєдіяльності та формування в учнів навичок безпечної поведінки	2
	8.2. Надання домедичної допомоги	

9. Проектувальна	9.1. Проектування освітнього середовища	1
10. Прогностична	10.1. Планування освітнього процесу та прогнозування його результатів	1
11. Організаційна	11.1. Організація освітнього процесу	1
12. Оцінювально-аналітична	12.1. Впровадження нових підходів до оцінювання результатів навчання	2
	12.2. Формування в учнів навичок самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання	
13. Інноваційна	13.1. Використання інновацій у професійній діяльності	1
14. Здатність до навчання впродовж життя	14.1. Професійний розвиток та професійна співпраця	1
15. Рефлексивна	15.1. Аналіз власної професійної діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту	1
Загальна кількість		25

Вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації здійснюється за допомогою чотирьох методів збирання інформації з використанням цифрових технологій та триває мінімум один день.

Методами збирання інформації є:

- аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації;
- спостереження за навчальними заняттями;
- спостереження за самоаналізом проведеного заняття;
- проведення інтерв'ю з учасником сертифікації.

Аналіз самопрезентації практичного досвіду роботи учасника сертифікації. Самопрезентація передбачає розкриття учасником сертифікації власного професійного образу, відображення досвіду та досягнень за останні 2 роки. Тривалість самопрезентації – до **20 хвилин**.

Самопрезентація готується заздалегідь у довільному форматі: розповідь, електронна презентація (з аудіосупроводом або без нього), мультимедійна презентація, відеоролик, комбінація форматів. Обов'язковими змістовими складниками самопрезентації є:

1. Я – вчитель:

- коротка інформація про учасника сертифікації;
- особливості педагогічної діяльності (обґрунтування вибору модельної навчальної програми, створення безпечного освітнього середовища, професійна співпраця й обмін досвідом, психологічна та емоційна складова роботи учасника сертифікації).

2. Моя участь в організації українськомовного середовища у закладі освіти (тематичні виставки, організація заходів, оформлення кабінету української мови та літератури (за наявності) тощо).

3. Я – учні – батьки (форми комунікації, співпраці та зворотного зв'язку з учнями, батьками).

4. Мої досягнення у професійній діяльності.

Спостереження за навчальними заняттями.

Навчальні заняття учасник сертифікації проводить згідно з календарним планом його роботи та відповідним навчальним планом.

Експерти спостерігають не менше ніж за двома навчальними заняттями. За умови переривання спостереження через повітряні тривоги, відключення електроенергії або з інших причин тривалість спостереження становить:

- не менше ніж 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять в очному форматі;

- від 50 до 90 хвилин навчального часу (сукупно) під час проведення навчальних занять у дистанційному синхронному форматі залежно від кількості навчальних занять учнів у день вивчення.*

Спостереження проводиться за заняттями:

- у 5 – 6 класах;

- у одному й тому самому класі: 5-му або 6-му;

- у класах на одній з паралелей за різними темами.

Експерти визначають строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації та планують спостереження за його навчальними заняттями відповідно до Таблиці 2.

Таблиця 2.

Варіанти організації спостереження за навчальними заняттями

Навчальні предмети / інтегровані курси, які викладає учасник сертифікації	Кількість навчальних занять з навчальних предметів / інтегрованого курсу
Українська мова	2 заняття з української мови
Українська література	2 заняття з української літератури
Українська мова та українська література	1 заняття з української мови та 1 заняття з української літератури
Інтегрований курс	2 заняття з інтегрованого курсу
Інтегрований курс та українська мова	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української мови
Інтегрований курс та українська література	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української літератури
Інтегрований курс, українська мова, українська література	1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української мови (рекомендовано) або 1 заняття з інтегрованого курсу та 1 заняття з української літератури або 1 заняття з української мови та 1 заняття з української літератури

* Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>.

Спостереження за самоаналізом проведених занять.

Після проведення усіх навчальних занять, за якими здійснюється спостереження, учасник сертифікації здійснює самоаналіз одного заняття на вибір експертів.

Експерти спостерігають за умінням учасника сертифікації здійснити об'єктивний аналіз результативності навчального заняття, реалізації поставлених цілей, ефективності використаних технологій, методів і прийомів навчання, дати оцінку навчально-пізнавальної діяльності / активності учнів на занятті тощо.

Самоаналіз дає можливість з'ясувати розуміння вчителем сильних і слабких сторін своєї професійної діяльності, проаналізувати проблеми, способи й методи їх розв'язання, критично оцінити досягнення, помилки й недоліки в роботі, установити причиново-наслідкові зв'язки для прогнозування подальших навчальних занять. Тривалість самоаналізу – до **10 хвилин**.

Інтерв'ю з учасником сертифікації завершує вивчення його практичного досвіду роботи та спрямоване на уточнення показників, які не вдалося простежити за допомогою інших методів збирання інформації, але які є необхідними для цілісного оцінювання професійної компетентності. Наприклад, за відсутності в класі дітей з особливими освітніми потребами оцінити інклюзивну компетентність учителя експерти можуть через відповідні запитання або моделювання певної ситуації.

Тривалість інтерв'ю з учасником сертифікації – до **60 хвилин**.

Відповідно до Положення строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації визначають експерти. Проте у разі письмового звернення учасника сертифікації щодо неможливості його участі у сертифікації у визначений термін, з обґрунтуванням підстав (довідка, листок непрацездатності, наказ ЗЗСО тощо), експертна група складає **Акт про перенесення дати вивчення** (Додаток 1).

У разі повітряної тривоги, відсутності електроенергії, інтернету або за інших причин, які спричиняють переривання вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації, експерти складають **Акт про переривання вивчення** (Додаток 2). Цей акт експерти складають також у разі виникнення технічних проблем в учасника сертифікації, що унеможливають спостереження за навчальними заняттями.

У випадках, коли встановлено невідповідність даних про учасника сертифікації, поданих під час реєстрації, складається **Акт фіксації невідповідності учасника сертифікації встановленим вимогам** (Додаток 3).

Під час вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації оцінювання кожної професійної компетентності відбувається за визначеними критеріями, які розкриваються через набір показників. Кожний показник фіксується у **Робочій таблиці вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації** (Додаток 4).

Кожний критерій оцінюється від 1 до 5 балів:

1 (один) бал – якщо один або декілька показників критерію не простежувалися / не були реалізовані, а інші його показники простежувалися фрагментарно / були реалізовані мінімальною мірою;

2 (два) бали – якщо показники критерію простежувалися фрагментарно та були реалізовані мінімальною мірою;

3 (три) бали – якщо показники критерію простежувалися іноді та були реалізовані певною мірою;

4 (чотири) бали – якщо показники критерію простежувалися майже постійно та були реалізовані достатньою мірою;

5 (п'ять) балів – якщо кожен показник критерію простежувався постійно та був реалізований повною мірою.

Бали за критерії вносять до **Таблиці експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації** (Додаток 5).

Кількість балів за професійну компетентність (P_m), отриману учасником сертифікації від одного експерта, визначається як сума балів, набраних за всіма критеріями цієї компетентності:

$$P_m = \sum_{i=1}^4 n_{mi}$$

$$m = \underline{1, 15}$$

$$i = \underline{1, 5},$$

де n_{mi} — кількість балів за відповідний критерій.

Кількість балів за всіма професійними компетентностями (P), отриманих учасником сертифікації від одного експерта, визначають за формулою:

$$P = \sum_{m=1}^{15} P_m$$

За результатами експертного оцінювання професійних компетентностей учасника сертифікації усі члени експертної групи заповнюють та підписують форму експертного висновку.

До експертного висновку вносять бали за кожен критерій (середнє арифметичне від двох експертів за відповідний критерій):

$$n_{\text{серк}} = \frac{n1_k + n2_k}{2}$$

$$k = \underline{1.1., 15.1.},$$

де $n1_k$ – кількість балів за критерій від першого експерта;

$n2_k$ – кількість балів за критерій від другого експерта.

Загальну суму балів ($N_{\text{заг}}$), набраних учасником сертифікації за результатами вивчення практичного досвіду його роботи, визначають за формулою:

$$N_{\text{заг}} = \sum_{m=1}^{15} n_{\text{серк}}$$

Загальна сума балів, набраних учасником сертифікації, буде знаходитися в діапазоні від 25 до 125 балів.

Директор
департаменту акредитації та моніторингу

Неля ВЕЛИЧКО